

TRANSATLANTINIAI SANTYKIAI: JAV IR KANADA

ES, JAV ir Kanadą sieja demokratijos vertybės, žmogaus teisės, teisinės valstybės principas ir ekonominės bei politinės laisvės vertybės, taip pat abiem pusėms svarbūs užsienio politikos ir saugumo klausimai. Glaudus bendradarbiavimas ir strateginiai santykiai su JAV ir Kanada ir toliau lieka ES prioritetas.

ES IR JAV UŽSIENIO POLITIKOS SANTYKIAI

Glaudus Europos Sąjungos bei jos valstybių narių ir Jungtinių Valstijų bendradarbiavimas ir strateginiai santykiai grindžiami bendra istorija ir bendromis demokratinėmis vertybėmis. Jie labai svarbūs abiejų partnerių saugumui ir gerovei. ES ir JAV glaudžiai bendradarbiauja tam tikrose užsienio politikos ir geografinėse srityse, kaip antai kova su terorizmu, bendradarbiavimas saugumo srityje, bendradarbiavimas energetikos srityje, Rusija, Ukraina ir Vakarų Balkanai.

2021 m. sausio 20 d. pasikeitus JAV administracijai, atsiras galimybė aptarti ir apibrėžti tvirtesnę transatlantinę partnerystę. Bus labai svarbu atgaivinti bendradarbiavimą daugiašaliuose forumuose ir spręsti dabartinius užsienio reikalų ir saugumo iššūkius bei krizes, visų pirma pasaulinės pandemijos, ekonomikos nuosmukio, klimato kaitos, prekybos kliūčių, Kinijos iškilimo, skaitmeninės transformacijos ir didėjančios technologinės konkurencijos klausimus, taip pat ginti demokratiją ir žmogaus teises.

ES IR JAV POLITINIAI SANTYKIAI VYKDANT TRANSATLANTINĮ TEISĖS AKTŲ LEIDĖJŲ DIALOGĄ (TTALD)

Parlamento ir JAV Kongreso ryšiai užmegzti dar 1972 m. Pradėjus Transatlantinį teisės aktų leidėjų dialogą (TTALD), šie santykiai atnaujinti ir įtvirtinti instituciškai. Vykdamas TTALD Europos Parlamento ir JAV Atstovų Rūmų nariai du kartus per metus susitinka tarpparlamentiniuose susitikimuose, kurie pakaitomis rengiami JAV ir Europoje. Abipus Atlanto šie susitikimai laikomi geru teigiamo ir konstruktyvaus bendradarbiavimo forumu. Dialogo posėdžiuose dalyvaujantys teisės aktų leidėjai keičiasi nuomonėmis svarbiausiais abiem pusėms svarbiais politiniais klausimais, tokiais kaip prekyba ir ekonominis bendradarbiavimas, saugumas ir gynyba ar kišimasis į rinkimus. Nors daugelyje sričių transatlantiniai požiūriai sutampa, keisdami nuomonėmis teisės aktų leidėjai išreiškia ir skirtingas nuomones svarbiausiais politiniais klausimais. Nereikėtų nuvertinti šio transatlantinio politinio dialogo, ypač turint mintyje galią, kurią savo rankose turi JAV Kongresas, pavyzdžiui, teikdamas leidimus JAV intervencijai į pasaulines krizes ir formuodamas JAV dalyvavimą pasaulinio valdymo institucijose. 83-iasis tarpparlamentinis susitikimas surengtas 2019 m. vasario mėn. Vašingtone.

Susitikimo pabaigoje buvo paskelbtas [bendras pareiškimas](#), kuriame pabrėžiamas abiejų šalių ryžtas stiprinti bendradarbiavimą sprendžiant bendras problemas. Kitas tarpparlamentinis susitikimas bus numatytas tuomet, kai pagerės visuotinės sveikatos padėtis. 2020 m. rugpjūčio mėn. Transatlantinio teisės aktų leidėjų dialogo pirmininkai kartu su Parlamento delegacijos ryšiams su JAV pirmininko pavaduotojais, Užsienio reikalų ir Tarptautinės prekybos komitetų pirmininkais ir Delegacija ryšiams su Kinijos Liaudies Respublika paskelbė [bendrą pareiškimą](#), kuriame pabrėžiami keturi pagrindiniai transatlantinio bendradarbiavimo tikslai: padėti įveikti ūmią sveikatos krizę; greitai įveikti ekonomikos nuosmukį; būti transatlantiniais lyderiais tarptautinėje arenoje ir bendradarbiauti su Kinija ir Rusija.

ES IR JAV EKONOMINIAI SANTYKIAI

Sustabdžius derybas dėl Transatlantinės prekybos ir investicijų partnerystės susitarimo (TPIP), 2019 m. kovo 14 d. Parlamentas atmetė rezoliucijos, kurioje siūloma pradėti ES ir JAV derybas ir dėl prekybos pramoninėmis prekėmis, ir dėl atitikties vertinimų, projektą, o 2019 m. balandžio 15 d. Taryba priėmė derybinius nurodymus, skirtus pramoniniams muitų tarifams panaikinti ir atitikties vertinimams. D. Trumpos administracija, palyginti su ankstesnėmis administracijomis, laikėsi iš esmės skirtingo požiūrio į ES ir JAV prekybos santykius. Ji teikė pirmenybę nacionaliniams interesams ir siekė pakeisti prekybą su kitomis šalimis deficitu, darė spaudimą partneriams nustatydama didelius muitų tarifus tam tikriems produktams, kad apsaugotų savo pramonę ir lengviau patektų į šalių partnerių rinkas.

2018 m. birželio 1 d. JAV administracija nustatė ES taikomus plieno ir aliuminio muitų tarifus ir pagrasino nustatyti muitų tarifus automobiliams. Sykiu JAV nebesilaikė daugiašalio požiūrio Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) sistemoje. Dėl šio naujo požiūrio JAV prekybos ryšiai su ES ir kitomis partnerėmis tapo įtempti. ES pateikė PPO skundą dėl muitų tarifų, taikomų plienui ir aliuminiui, ir, siekdama pakeisti bendrą ES ir JAV prekybos balansą, nustatė JAV produktams taikomus atsakomuosius muitų tarifus. Tačiau [2020 m. rugpjūčio 21 d.](#) JAV prekybos atstovo ir už prekybą atsakingo Komisijos nario susitarimas dėl muitų tarifų mažinimo (vadinamasis susitarimas dėl omarų) buvo postūmis atnaujinti abiejų šalių bendradarbiavimą. Parlamentas šiam susitarimui pritarė [lapkričio 26 d.](#)

Bendrovių „Airbus“ ir „Boeing“ ginčas dėl civilinių orlaivių šiuo metu yra pasiekęs galutinį etapą. PPO ginčų sprendimo taryba tiek JAV, tiek ES pripažino pažeidinėjančiomis taisykles dėl to, kad jos ir toliau teikia tam tikras neteisėtas subsidijas savo orlaivių gamintojoms. 2019 m. spalio 2 d. PPO suteikė JAV leidimą taikyti atsakomuosius muitų tarifus ES eksportui, kurio vertė siekia iki 7,5 mlrd. JAV dolerių (6,8 mlrd. EUR). [2020 m. spalio 13 d.](#) lygiagrečioje byloje „Boeing“ PPO suteikė ES teisę JAV importui nustatyti 4 mlrd. USD (3,6 mlrd. EUR) muitų tarifus. 2020 m. lapkričio 9 d. ES, vykdydama PPO patvirtintus atsakomuosius veiksmus, JAV alkoholio produktams, orlaiviams, sūriams, jūros gėrybėms ir kitoms prekėms nustatė naujus muitų tarifus.

Europos Komisija nuolat informuoja JAV, kad ES yra pasirengusi bendradarbiauti siekiant sąžiningo ir subalansuoto sprendimo dėl orlaivių pramonės sektoriaus. ES nuomone, abipusės sankcijos tik padidintų žalą įmonėms ir piliečiams abiejose Atlanto pusėse ir sudėtingu metu pakenktų pasaulinei prekybai, taip pat labiau paveiktų

aviacijos pramonę. 2019 m. liepos mėn. ES pateikė JAV konkrečius pasiūlymus dėl naujos subsidijų orlaivių pramonei teikimo tvarkos, taip pat dėl tolesnių veiksmų, susijusių su galiojančiais abiejų šalių įsipareigojimais laikytis reikalavimų.

Nepaisant retorikos, ES ir JAV ekonomika vis dar kartu sukuria beveik 50 proc. pasaulio bendro vidaus produkto (BVP). Joms taip pat tenka trečdalis pasaulio prekybos.

2019 m. JAV buvo svarbiausia ES eksporto paskirties vieta, į šią šalį nukreipta 18 proc. viso ES prekių eksporto (palyginti su 9,3 proc. eksporto į Kiniją). JAV yra antra pagal dydį ES importo partnerė – ji vis dar tiekia 12 proc. į ES importuojamų prekių.

ES ir JAV prekyba prekėmis 2017–2019 m. (mlrd. EUR)

Metai	ES prekių importas iš JAV	ES prekių eksportas į JAV	ES balansas (prekės)
2017	203,3	324,2	+ 120,9
2018	213,3	351,2	+ 120,9
2019	232,0	384,4	+ 152,4

Šaltinis: Europos Komisija, Prekybos GD.

JAV yra pagrindinė ES partnerė tarptautinės prekybos paslaugomis srityje. 2016 m. ji sudarė 26 proc. viso ES eksporto ir 31 proc. viso ES paslaugų importo. Stabilus ES paslaugų eksporto į JAV augimas pasikeitė priešinga linkme 2016 m., kai – po penkerių metų iš eilės – prekybos pertekliaus su JAV balansas tapo deficitiniu. 2015–2017 m. padidėjo ES paslaugų eksportas į JAV, taip pat ES paslaugų importas iš JAV. Tačiau 2016 m. sumažėjus ES paslaugų eksporto, ES ir JAV prekybos paslaugomis srityje JAV turėjo 2,8 mlrd. EUR perteklių, o 2017 m. sumažėjus JAV paslaugų eksporto į ES prekybos paslaugomis srityje ES įgijo 12,5 mlrd. EUR perteklių.

ES ir JAV prekyba paslaugomis 2016–2018 m. (mlrd. EUR)

Metai	ES paslaugų importas iš JAV	ES paslaugų eksportas į JAV	ES balansas (paslaugos)
2016	192,5	160,0	- 32,5
2017	194,7	172,8	- 21,9
2018	196,2	179,4	- 16,8

Šaltinis: Europos Komisija, Prekybos GD.

ES yra didžiausia investuotoja JAV, o JAV – didžiausia investuotoja ES, tačiau 2016 ir 2017 m. būta tam tikrų problemų. Abejais metais JAV investicijų į ES srautai buvo neigiami, atitinkamai sumažėjo sukauptų tiesioginių JAV užsienio investicijų į ES, o ES investicijų srautai į JAV 2017 m. padidėjo po nedidelio sumažėjimo 2016 m. Dėl to dar labiau padidėjo teigiamas ES sukauptų investicijų balansas, kuris 2018 m. sudarė 375,4 mlrd. EUR. Būtų galima teigti, kad dvišalės tiesioginės investicijos – iš esmės tai ilgalaikiai įsipareigojimai – yra transatlantinių prekybinių santykių varomoji jėga. Tokią tendenciją sustiprina ir tai, kad patronuojančiųjų bendrovių ir su jomis susijusių įmonių, esančių ES ir JAV, tarpusavio prekyba sudaro daugiau nei trečdali visos transatlantinės

prekybos. Iš skaičiavimų matyti, kad ES bendrovės, veikiančios JAV teritorijoje, ir JAV bendrovės, vykdančios veiklą ES teritorijoje, sukuria darbo vietas daugiau kaip 14 milijonų žmonių.

ES ir JAV dvišalės sukauptos investicijos (mlrd. EUR)

Metai	JAV sukauptos TUI ES-je	ES sukauptos TUI JAV-se	Balansas
2018	1 806,0	2 181,4	+ 375,4

Šaltinis: Europos Komisija, Prekybos GD.

ES IR KANADOS POLITINIS DIALOGAS

Kanada yra viena iš seniausių ir artimiausių Europos Sąjungos partnerių. ES ir Kanados bendradarbiavimas, grindžiamas bendromis vertybėmis, ilga glaudaus bendradarbiavimo istorija ir tvirtais žmonių tarpusavio ryšiais, per pastaruosius kelerius metus buvo gerokai sustiprintas.

1950 m. užmegzti ekonominiai dvišaliai santykiai vystėsi ir ilgainiui tapo tvirta strategine partneryste. ES ir Kanada glaudžiai bendradarbiauja spręsdamos pasaulinius uždavinius, pavyzdžiui, aplinkos, klimato kaitos, energetinio saugumo ir regioninio stabilumo klausimus, taip pat jos yra tvirtos partnerės G 7 ir G 20 forumuose. Kanada reguliariai dalyvauja ES [bendros saugumo ir gynybos politikos misijose](#) (kaip antai Irake, Malyje, Ukrainoje ir Palestinos teritorijose) ir nuo 2005 m. dalyvavo 20-ųjų ES [rinkimų stebėjimo misijų](#).

[ES ir Kanados strateginės partnerystės susitarimas](#) (SPS), kuris pakeitė [1976 m. Pagrindų susitarimą](#), yra išsamiausias politinis susitarimas, kuriuo siekiama gerinti [dvišalį bendradarbiavimą tam tikrose užsienio politikos ir kitų sektorių srityse](#), įskaitant tarptautinę taiką ir saugumą, kovą su terorizmu, krizių valdymą, jūrų saugumą, pasaulinį valdymą, energetiką, transportą, mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą, sveikatos apsaugą, aplinką, klimato kaitą ir Arkties regioną.

Per 2016 m. spalio 30 d. ES ir Kanados aukščiausiojo lygio susitikimą Kanada ir ES pasirašė strateginės partnerystės susitarimą, kuriam 2017 m. vasario mėn. pritarė Parlamentas. Daug susitarimo dalių laikinai taikomos nuo 2017 m. balandžio 1 d., o visapusiškai jis bus pradėtas taikyti po to, kai jį [ratifikuos visos valstybės narės](#). Siekiant palengvinti bendradarbiavimą pagal šį susitarimą, buvo įsteigta keletas bendrų institucijų ir vyksta intensyvus dialogas valstybės tarnautojų ir ministerijų lygiu. Paskutinis [vadovų susitikimas](#), kuriame dalyvavo Kanados ministras pirmininkas, Europos Vadovų Tarybos pirmininkas ir Europos Komisijos pirmininkas, vyko virtualiai 2020 m. spalio 29 d.

TARPPARLAMENTINIS DIALOGAS

Jau daugiau kaip 40 metų Europos Parlamento nariai ir jų kolegos Kanadoje kasmet susitinka tarpparlamentiniuose susitikimuose pakaitomis ES ir Kanadoje, kad aptartų politinius įvykius Kanadoje ir ES ir pasikeistų nuomonėmis abiem pusėms rūpimais klausimais, pavyzdžiui, prekybos, klimato kaitos ir migracijos klausimais. Parlamento

[delegacija ryšiams su Kanada](#) (sudaryta iš tarpparlamentiniuose susitikimuose dalyvaujančių EP narių) reguliariai susitinka visus metus, kad pasirengtų minėtiems tarpparlamentiniams susitikimams. Remiantis strateginės partnerystės susitarimu, 38-ajame tarpparlamentiniame susitikime priimtas [bendras pareiškimas](#), kuriame abu parlamentai įsipareigojo siekti, kad tarpparlamentiniai susitikimai virstų nenutrūkstamu dialogu ir susitarė, kad toks dialogas papildys kitų pagal strateginės partnerystės susitarimą įsteigtų organų veiklą ir su jais bendradarbiaus. [Keturiadešimtas tarpparlamentinis susitikimas](#) įvyko 2019 m. kovo mėn. Strasbūre.

ES IR KANADOS EKONOMINIAI SANTYKIAI

[Išsamus ekonomikos ir prekybos susitarimas](#) (IEPS) yra teigiamų pastarojo dešimtmečio ES ir Kanados prekybos santykių pokyčių rezultatas. Dėl šio susitarimo labai pagerėjo ES ir Kanados ekonominiai, prekybiniai ir investiciniai santykiai, buvo atvertos rinkos viena kitos prekėms, paslaugoms ir investicijoms, įskaitant viešuosius pirkimus. IEPS taip pat suteikė galimybių tvariam augimui, o jo Prekybos ir darnaus vystymosi skyriuje bei vykdytuose [įvairiuose dialoguose](#), įskaitant nuolatinį pilietinės visuomenės forumą, atsispindėjo bendros vertybės.

Dokumentas buvo pasirašytas ES ir Kanados aukščiausiojo lygio susitikime 2016 m. spalio 30 d., o 2017 m. vasario 15 d. jam pritarė Parlamentas. Į ES kompetencijos sritį patenkančios nuostatos preliminariai taikomos nuo 2017 m. rugsėjo 21 d. IEPS bus visapusiškai taikomas po to, kai jį ratifikuos visos valstybės narės. 2020 m. birželio mėn. [Liuksemburgas](#) tapo 14-ąja valstybe nare, ratifikavusia susitarimą.

Išsamus ekonomikos ir prekybos susitarimas taip pat yra pirmas ES dvišalis ekonominis susitarimas, kuriame numatyta speciali investicinių teismų sistema, skirta investuotojų ir valstybių investiciniams ginčams spręsti. Dėl naujoviško pobūdžio ir dėl to, kad daugelyje šalių dar nesibaigė viešos diskusijos šiuo klausimu, investicinių teismų sistema neįeis į Išsamaus ekonomikos ir prekybos susitarimo preliminarus taikymo sritį. Be to, į Išsamų ekonomikos ir prekybos susitarimą įtraukta aiški nuostata dėl vyriausybių teisės reguliuoti visuomenės reikmių, pvz., sveikatos apsaugos, saugumo, aplinkos, visuomenės dorovės ir socialinės bei vartotojų apsaugos, sritis.

Per pirmuosius susitarimo įgyvendinimo metus [bendras eksportas į Kanadą išaugo 7 proc.](#), o mašinų, vaistų ir žemės ūkio produktų eksportas dar labiau padidėjo.

Tiek Kanada, tiek ES nukentėjo nuo naujų JAV muitų tarifų, taikomų plienui ir aliuminiui, ir jos sutaria, kad šie muitų tarifai nėra nei ekonomiškai pagrįsti, nei suderinami su PPO taisyklėmis. Todėl ES ir Kanada kartu su kitais taisyklėmis grindžiamos prekybos tvarkos gynėjais sustiprino savo dialogą prekybos klausimais.

2019 m. ES buvo trečioji pagal dydį Kanados prekybos partnerė (ji atsiliko nuo JAV ir Kinijos) ir jos prekyba su Kanada sudarė 8,1 proc. viso bendro Kanados prekių eksporto ir importo. 2019 m. ES į Kanadą eksportavo prekių už 38,3 mlrd. EUR ir importavo Kanados prekių už 20,2 mlrd. EUR. Tarp ES tarptautinių prekybos partnerių Kanada užėmė 12-tą vietą. Vienos iš pagrindinių prekių, kuriomis tarpusavyje prekiauja abi partnerės, yra mašinos, mineraliniai produktai, transporto įranga ir cheminiai produktai.

ES ir Kanados prekyba prekėmis 2017–2019 m. (mlrd. EUR)

Metai	ES prekių importas iš Kanados	ES prekių eksportas	ES balansas (prekės)
2017	18,2	32,2	+ 14,0
2018	19,5	35,2	+ 15,7
2019	20,7	38,3	+ 17,6

Šaltinis: Europos Komisija, Prekybos GD.

Svarbią ES ir Kanados prekybos santykių dalį sudaro prekyba paslaugomis. 2018 m. ES paslaugų eksporto į Kanadą vertė padidėjo iki 19,6 mlrd. EUR, o ES paslaugų importo iš Kanados vertė padidėjo iki 13,2 mlrd. EUR. Be kitų paslaugų, ES ir Kanada dažnai prekiauja transporto, kelionių, draudimo ir ryšių paslaugomis.

ES ir Kanados prekyba paslaugomis 2016–2018 m. (mlrd. EUR)

Metai	ES paslaugų importas iš Kanados	ES paslaugų eksportas į Kanadą	ES balansas (paslaugos)
2016	10,2	15,6	+ 5,4
2017	11,3	16,9	+ 5,6
2018	13,5	19,6	+ 5,9

Šaltinis: Europos Komisija, Prekybos GD.

Tiesioginių užsienio investicijų (TUI) atžvilgiu ES ir Kanada į viena kitos ekonomiką investavo beveik vienodas sumas. 2018 m. ES sukauptosios TUI Kanadoje sudarė 392,2 mlrd. EUR. Kanados sukauptųjų investicijų ES vertė sudarė 397,3 mlrd. EUR.

ES ir Kanados dvišalės sukauptosios investicijos (mlrd. EUR)

Metai	Kanados sukauptosios TUI ES	ES sukauptosios TUI Kanadoje	Balansas
2018	397,3	392,2	- 5,1

Šaltinis: Europos Komisija, Prekybos GD.

Tuula Turunen / Leon Peijnenburg

12/2020

